

Ключевые слова: циркуляр Министерства Народного Просвещения, естествознание, школьная реформа 1907 года, гимназия.

Summary
L.A.Hutsal

School Nature Study Education in the Normative Documents of the End of XIX – Beginning of XX Century

The main documents reflecting the development of nature study in the end of XIX – beginning of XX century are studied in the article. The reasons of the negative development of the study as a school subject are determined.

Key words: Ministry of People's Education instruction, nature study, school reform of 1907, gymnasium.

Дата надходження статті

„17” травня 2008 р.

УДК 378.11 + 37.014.1 (045)

І.М.ДАРМАНСЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

В статті розглядається проблема процесу управління правовою підготовкою студентів, які в майбутньому будуть займатися педагогічною діяльністю. Також розкриті взаємозв'язки педагога та студента, які існують між потребами в об'єктивній та суб'єктивній інформації. Описані показники для характеристики ступеня ефективності використаної інформації в управлінні процесом правової підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: майбутні вчителі, використана інформація, правова підготовка, діагностика.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Будь-який управлінський процес характеризується тим, що в ході його здійснення проходить збір, передача і обробка інформації, яка слугує вихідною базою для підготовки організаційно-педагогічних та методичних рішень. Управлінський процес одночасно виступає і як інформаційний. Основні завдання інформаційного забезпечення системи управління навчально-виховною роботою зводяться до:

- своєчасного і повного отримання та оновлення необхідних даних;
- систематизації і групування даних з метою підготовки їх до використання суб'єктом управління (в нашому випадку викладача основ права);
- оперативного доведення до керуючого об'єкта (процесу правової підготовки майбутнього вчителя) прийнятих суб'єктом рішень.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблемами правової проблематики займались В.І.Андрейцев, В.І.Бобир, В.Ф.Годованець, А.М.Колодій, В.В.Копейчиков, М.М.Настюк, О.Ф.Скакун, Ю.А.Хоптяр; питаннями у галузі правової освіти та виховання студентської молоді – А.В.Булгакова, В.В.Головченко, Г.П.Давидов, Г.О.Полозова, Н.А.Ткачова, М.М.Фіцула, а проблемами педагогічної освіти – Л.П.Вовк, А.М.Москаленко, Н.Г.Ничкало, О.Я.Савченко, С.О.Сисоева та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є дослідження процесу управління правовою підготовкою майбутніх учителів, визначення його складових чинників, а також факторів впливу на його зміст.

Виклад основного матеріалу... Якісне управління навчально-виховним процесом здійснюється лише тоді, коли між суб'єктом і об'єктом управління існує безпосередній зв'язок (Див. рис. 1.).

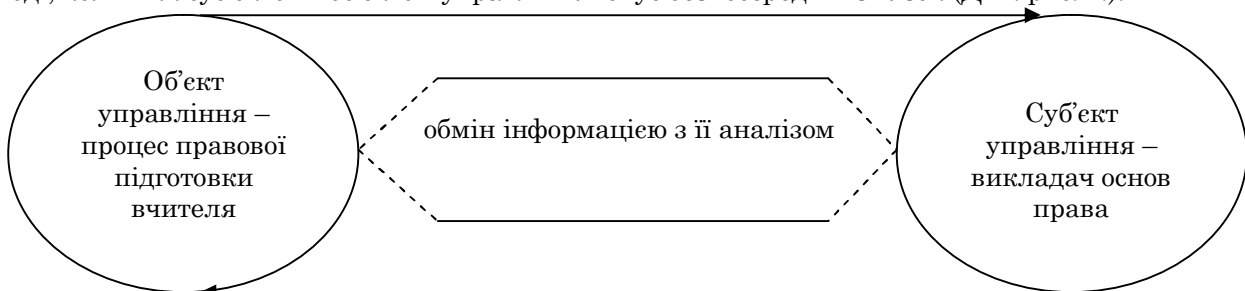

Рис. 1. Інформаційний зв'язок між об'єктом і суб'єктом управління процесом правової підготовки майбутніх учителів

Зв'язок, що забезпечує процес прийняття рішень і передачу останніх на об'єкти, яким управляють, є прямим зв'язком. Але для управління його недостатньо, тому що процес управління передбачає також наявність зворотного зв'язку – інформації про наслідки управлінських дій. Необхідність зворотного зв'язку обумовлена залежністю нових рішень від результатів попередніх. Зворотні зв'язки, які несуть інформацію про стан об'єкта та його реакцію на управлінські рішення, стають базою формування корегуючого рішення. Завдяки інформації, яка надходить по каналах зворотного зв'язку, суб'єкт управління знаходиться постійно в курсі управлінського об'єкта.

Ефективність використання інформації визначається діяльністю користувачів (суб'єктів управління). Перш ніж використати інформацію певним користувачем, слід виявити ступінь її відповідності конкретним вимогам, враховуючи, що:

- інформація володіє великим впливом, якщо її зміст містить відповідне спрямування (очікування) суб'єкта управління;
- сила впливу інформації залежить певною мірою від якості тієї інформації, що вже є в наявності суб'єкта управління, і її повторення не тільки не викликає в нього відчуження, а навпаки, посилює її вплив;
- інформація більш впливова, якщо її зміст не має суперечливих фактів;
- інформація, що містить факти, суперечливі до попередньої інформації, зменшує на певну величину довіру до наведених раніше фактів;
- інформація стає більш достовірною, якщо в ній факти викладені в певній послідовності.

Управлінську інформацію можна поділити на такі класи:

- цільова інформація (опис бажаного стану моделі забезпечення правової підготовки майбутніх учителів);
- предметна інформація (опис властивостей і взаємозв'язків у процесі правової підготовки вчителя);
- контрольна інформація (інформація, що описує процес вирішення управлінського завдання і робить можливою оцінку ступенів його реалізації шляхом порівняння опису бажаного стану і факту).

Крім того, існує інформація, що може бути отримана існуючою у викладача інформаційною системою; об'єктивні потреби в інформації; суб'єктивні потреби в інформації. Взаємозв'язки, що існують між потребами в об'єктивній і суб'єктивній інформації, можна схематично відобразити наступним чином (Див. рис. 2).

Для характеристики ступеня ефективності використання інформації в управлінні процесом правової підготовки майбутніх учителів доцільно застосовувати такі характеристичні показники:

Коефіцієнт абсолютного використання інформації:

$$K_{аві} = \frac{\sum I_{вик.і}}{\sum I_{вхід.і}}, \text{ де,}$$

$I_{вик.і}$ ($i = 1, 2, 3 \dots n$) – використана інформація;

$I_{вхід.і}$ ($i = 1, 2, 3 \dots n$) – інформація, що надійшла.

Коефіцієнт оперативності використання інформації:

$$K_{ові} = \frac{\sum T_{ві} \cdot q_i}{\sum \Delta T_i + \sum T_{ві} \cdot q_i}, \text{ де}$$

$T_{ві}$ ($i = 1, 2, 3 \dots n$) – встановлений термін для надходження конкретного виду інформації;

q_i ($i = 1, 2, 3 \dots n$) – питома вага інформації конкретного виду;

ΔT_i ($i = 1, 2, 3 \dots n$) – відставання від встановленого терміну використання конкретного виду інформації;

Коефіцієнт надійності системи управління:

$$K_{нсу} = 1 - \frac{\sum I_{нер.і}}{\sum I_{вхід.і}}, \text{ де}$$

$I_{нер.і}$ ($i = 1, 2, 3 \dots n$) – нереалізована інформація;

$I_{exid.i}$ ($i = 1, 2, 3 \dots n$) – інформація, що надійшла.

Рис. 2. Взаємозв'язки, що існують між потребами в об'єктивній і суб'єктивній інформації

Необхідність зваженості та обґрунтованості підходів до формування змісту предмета з основ права, визначення доцільного місця його розміщення в загальному навчальному плані професійної підготовки визначається також результатом вивчення стану викладання правових дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах різного рівня акредитації, яке показує відсутність науково обґрунтованих підходів до цього процесу.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми показує, що у вищих педагогічних навчальних закладах різних рівнів акредитації мають місце суттєві розбіжності в організації процесу правової підготовки студентів – майбутніх педагогів. Передусім це стосується визначення кількості аудиторних годин і годин самостійної роботи студентів для вивчення основ права, а відповідно й змісту робочих навчальних програм. Наявність різних варіантів змісту навчальних робочих програм відповідно визначає різні рівні правової обізнаності майбутніх педагогів, оволодіння ними змістом понять і положень норм права, а також уміння застосувати правові знання у своїй практичній діяльності.

Ми виявили суперечності в процесі правової підготовки майбутніх вчителів початкової школи, зокрема:

- між динамічним характером процесу розвитку національної системи права в Україні та неадекватністю його відображення у змісті правової підготовки майбутніх педагогів;
- між зростаючими потребами до правової підготовки майбутніх учителів з урахуванням світових тенденцій і відсутністю системи науково-методичного забезпечення цього процесу;
- між необхідністю професійного спрямування курсу основ права відповідно до специфіки майбутньої освітньо-виховної діяльності вчителя та поширеними застарілими стереотипними підходами до визначення змісту правової підготовки, характерними для адміністративно-командної системи;
- між прагненнями студентів до поглибленого засвоєння тих чи інших норм права та недостатнім рівнем їхньої психолого-педагогічної підготовленості до вивчення правових дисциплін.

Для діагностування рівня сформованості у студентів умінь аналізувати процеси формування системи права в Україні та використовувати правові знання в майбутній професійній педагогічній діяльності ми пропонуємо використовувати три групи параметричних характеристик цих умінь:

- низький – адаптивно-репродуктивний;
- середній – активно-дійовий;
- високий – аналітично-пошуковий.

Адаптивно-репродуктивний рівень умінь студентів (низький рівень) характеризується тим, що вони володіють мінімумом правових знань, але не можуть диференціювати сутність і явища соціально-правових ситуацій, не вміють визначити основні соціально-правові чинники, встановити причинно-наслідкові зв'язки і залежності між ними.

Студенти, віднесені нами до активно-дійового рівня (середнього рівня), підготовлені до аналізу соціально-правових знань, але для них характерна лише спроба пізнання правових проблем у досить загальному плані. Що ж стосується використання знань норм права в майбутній освітньо-виховній діяльності, то їх увага спрямовується на те, що саме слід зробити, а не на те, як це має відбутися в педагогічному процесі.

Студенти, які досягли аналітично-динамічного рівня (високий рівень), володіють аналітичним підходом до розгляду соціально-правових явищ з опорою на достатньо розвинутий категорійний апарат педагогічно-правового мислення. Ці студенти намагаються підійти до аналізу соціально-правових ситуацій як цілісного системного явища. Вони можуть не тільки активно застосовувати правові знання у своїй практичній діяльності, але й бути активними помічниками-консультантами своїх колег – педагогів, а також батьків.

Для інтенсифікації процесу засвоєння правових знань до кожної теми курсу ми пропонуємо розробити опорні схеми. Опорна схема – різновид схематичної наочності із зображенням певної частини теоретичного матеріалу з виділеними логіко-дидактичними відношеннями між його елементами. Це сукупність юридичних понять, їх властивостей, ознак, відповідних фактів разом із взаємозв'язками та залежностями. Опорна схема – це своєрідне графічне зображення, в якому структурно подається найістотніша інформація з конкретної теми. Інформаційність опорної схеми означає, що вона є носієм певної частини навчальної інформації з конкретного напрямку. Завдяки опорній схемі логічно поєднуються між собою всі структурні елементи наукових знань певного обсягу. Використання опорної схеми є зразком того, як можна скоротити час на вивчення матеріалу і досягти значно ефективнішого його розуміння.

Оволодіння методикою роботи з опорною схемою допомагає студентам не тільки працювати під час лекції, практичних і семінарських занять, але й відтворювати вивчений матеріал, використовувати його при написанні курсових та дипломних робіт.

Для проведення аналізу рівня знань студентів з основ права та вміння застосувати правові знання в педагогічній практиці ми пропонуємо 6 напрямів змісту правової підготовки майбутнього вчителя:

1. Основи загальної теорії держави та права.

Основні завдання занять:

- ознайомити студентів із поняттям держава, її ознаками, теоріями походження, а також із висловлюваннями древніх мислителів з приводу їхнього бачення функціонування правління та встановлення устрою, режиму;
- розглянути основні завдання, мету, ознаки та принципи права.

2. Основи конституційного права України.

Основні завдання занять:

- розглянути структуру, повноваження, функції та порядок діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування;
- обґрунтувати значення і роль органів державної влади та місцевого самоврядування в сфері освіти.

3. Основи окремих галузей права України.

Основні завдання занять:

- ознайомити із галузями права, які існують в Україні;
- розглянути сферу дії галузей права в освітянському просторі;
- розглянути основні моменти застосування трудового права в галузі освіти.

4. Основи законодавства України про освіту.

Основні завдання занять:

- актуалізувати і привести в систему знання про діяльність закладів освіти в Україні;
- ознайомити зі змістом статей законів у сфері дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти.

5. Правове регулювання праці педагогічних працівників.

Основні завдання занять:

- розглянути умови укладення та реалізації трудового договору в закладах освіти, а також підстави припинення його дії;
- визначити особливості робочого часу, часу відпочинку, оплати праці, охорони праці, внутрішньої документації в галузі освіти;
- обговорити умови, від яких залежить правовий рівень майбутніх вчителів.

6. Права дитини у світовому контексті.

Основні завдання занять:

- розглянути основну нормативно-правову базу міжнародного масштабу з приводу охорони та захисту дітей;
- обговорити шляхи реалізації норм документів у закладах освіти України.

Висновки та перспективи подальших розвідок... Управління будь-яким процесом є складним явищем і потребує постійного вдосконалення. Збір, передача та якісна обробка інформації, яка слугує вихідною базою для підготовки організаційно-педагогічних та методичних рішень, може бути використана на рівні Міністерства освіти і науки України для розробки стандартів правової підготовки вчителів на основі обґрунтованих підходів до формування змісту предметів з основ права; на рівні обласного інституту післядипломної освіти вчителів для правової освіти педагогічних кадрів у процесі систематичної п'ятирічної передатестаційної перевірки; на рівні вищого педагогічного навчального закладу для визначення місця правових дисциплін у навчальних планах професійної підготовки вчителів; організації міжкафедральної роботи щодо реалізації міждисциплінарних зв'язків з метою посилення засвоєння майбутніми педагогами норм позитивного і положень природного права; на рівні викладача основ права вищого педагогічного навчального закладу щодо використання методичних підходів у викладанні основ права у вищих педагогічних навчальних закладах.

Проведене дослідження не вичерпує проблему правової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Перспективними можуть бути управлінські аспекти в сфері дослідження наступності у правовій підготовці майбутніх учителів початкової, основної та старшої школи; проблем поглиблення правової підготовки педагогів у закладах післядипломної освіти; розвитку педагогічної освіти України в стратегії Болонського процесу; здійснення порівняльно-педагогічного аналізу правової підготовки вчителів у країнах Ради Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вовк Л.П. Словник навчально-педагогічних понять і термінів: Методичний посібник / Укл. Л.П.Вовк, Г.Д.Панченко, О.С.Падалка та ін. – К.: Вид-во НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2001. – 83 с.
2. Дарманський М.М. Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні: Монографія. – Хмельницький: Поділля, 1997. – 384 с.
3. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні (теоретико-методологічний аспект: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01/ Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К.: 1995. – 48 с.
4. Ничкало Н.Г. Проблема освітньо-виховних цілей у професійному навчанні // Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах. – Харків: ХДПУ, 1996. – С.374-380.
5. Педагогічні технології: наука-практиці: Навчально-методичний щорічник / О.І. Кульчицька, С.О.Сисоева, Я.В. Цехмістер / За ред. С.О.Сисоевої. – К.: ВІОПОЛ, 2002. – Вип.1. – 281с.

Аннотація

И.Н.Дарманская

Управленческий аспект правовой подготовки будущих учителей

В статье рассматривается проблема процесса управления правовой подготовкой студентов, которые в будущем будут заниматься педагогической деятельностью. Также раскрыты взаимосвязи педагога и студента, которые существуют между потребностями в объективной и субъективной информации. Описаны показатели для характеристики степени эффективности использованной информации в управлении процессом правовой подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: *будущие учителя, использованная информация, правовая подготовка, диагностика.*

Summary

I.M.Darmans'ka

The Aspect of Law Management in Future Teachers Education

The problem of governing of students' law education, who will have pedagogic education is set in the article. The link between a pedagogue and a student, who are the users of objective and subjective information is developed. The characteristic evidence of the level of effectiveness of used information in governing of the students' law education (future teachers) is described.

Key words: *future teachers, used information, law education, diagnostic.*